

Gál Krisztián

Kubai körkép

Kuba – „a szakállas kajmán”, ahogyan alakjára utalva sokszor nevezik az országot – az 1980-as évek óta elvesztette kiemelt szerepét a magyar nyelvű szakirodalomban: az 1989 utáni időszakról kevés cikk, tanulmány olvasható magyar nyelven. Jelen írás az 1990-es évek Kubáját, a Szovjetunió összeomlásával kialakult gazdasági helyzetet, annak társadalmi és politikai következményeit, a kubai hétköznapokat, az 1994-es menekültválságot, a turisztikai szektor fejlődését igyekszik felvázolni, végül Kuba új elnökének, Raúl Castrónak az intézkedéseit mutatja be, s végül rövid kitekintéssel zárul.

Fidel Castróék 1959. január 1-jei havannai bevonulásával győzött a kubai forradalom, amelynek tárgyi elemei – köztük a plakátok, idézetek – ma is meghatározó részei a szigetország mindennapjainak. Sokak előtt ismert az 1961-es analfabetizmus elleni kampány, vagy ugyanezen évből a Disznó-öbölbeli válság, továbbá az azt követő esztendőben lezajlott kubai rakétaválság. Utóbbi két esemény az, amely a Szovjetunió melletti pályára helyezte az országot. Ezek ellenére az ország csak 1972-ben lépett be a KGST-be, s a szovjet típusú alkotmányra is egészen 1976-ig kellett várni. Később a kubai katonák angolai és kongói szerepvállalásáról cikkeztek mindenütt, s közben kiemelték a Latin-Amerikában egyedülállóan magas színvonalú, mindenki számára ingyenes és elérhető oktatási és egészségügyi rendszert. A szovjet partnerségnek azonban ára is volt, amit különösen az összeomlást követő években kellett megfizetni.

Havanna – 1989. április vége. Pár nappal korábban a kubai rendőrség letartóztatta nyolc kubai emberjogi aktivistát, akik a *Franqueza* (Őszinteség) nevű illegális új-

ságot nyomtatták a kubai emberi jogi vétésegekről. A letartóztatás oka az volt, hogy az aktivisták szimpátiatüntetést terveztek a szovjet nagykövetség elé a glasznosztj és peresztrojka mellett, hogy azok mihamarabb megvalósuljanak Kubában is. Az időzítés nem volt véletlen, hiszen ekkor látogatott el a szigetországba Mihail Gorbacsov, a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkára.

1989 első felében már láthatóak voltak az első válságjelek a keleti tömbön belül, így nagy várakozással tekintettek a két vezető politikus találkozója elé. Gorbacsov ekkor közölte Fidel Castróval, hogy nem tudják tovább fenntartani a pénzügyi támogatást és az olaj-cukor alapú kereskedelmi megállapodást. (A világpiacon árnál magasabb áron eladott cukorért Kuba alacsony áron jutott hozzá a szovjet olajhoz.) Kuba számára a KGST-vel és azon belül is a Szovjetunióval létesített gazdasági kapcsolatok létfontosságúak voltak, hiszen ezekbe az országokba irányult a kubai export körülbelül 75 százaléka.

1989 végén, amikor a romániai Ceaușescu-rendszert megdöntötték, Miami utcáin

a gépkocsik lökhárítóján megjelent a „Karcsony Havannában” felirat, amivel arra utaltak a sok emigrált kubainak otthont adó floridai városban, hogy gazdasági támogatás híján a Castro-rendszer számára elérkezett a bukás pillanata.

Gazdasági következmények

A Szovjetunió összeomlása, s az azzal járó gazdasági kapcsolatok visszaesése drasztikus helyzetet idézett elő az országban. A *The World Today* számításai szerint 1993-ra a GDP az 1989-es szinthez képest 40–50 százalékkal, az import értéke pedig 8,1 milliárd dollárról 1,7 milliárd dollárra esett vissza. Az üzemanyaghiány következtében mérsékelni kellett a lakossági energiafogyasztást. A földről nem tudták elszállítani a termést (a kereskedelmi kapcsolatok megszűntével a földek mellé épített számos hűtőház léte is okafogyottá vált), az üzemekben, gyárakban kifogytak a korábban a Szovjetunióból importált eszközök és alkatrészek, emiatt sokuk leállt. Fidel Castro erről az időszakról később ezt írja: „... elvesztettük cukorpiacainkat, nem kaptunk több élelmiszert, üzemanyagot, még fát sem, amiben a halottainkat eltemethettük volna. Egyik napról a másikra üzemanyag, nyersanyag, élelmiszer, szappan, minden nélkül találtuk magunkat.”

Az addig évi egymilliárd dollárnyi támogatásban részesült cukoripar közel félmillió embert foglalkoztatott, ekkor azonban sok cukorgyár bezárt. A cukoripar fontosságát mutatja a hétezer kilométeres vasúthálózat is, amely az ország méreteihez képest a leghosszabb a nyugati féltekén. Az USA külügyminisztériumának jelentése a vasútvonalak és az azokat kiszolgáló közlekedési lámpák „romlásáról, nem megfelelő állapotú kikötőkről, hidakról, utakról”

számol be. A napi 14–18 órás áramszünetek (*apagón*) is a hálózat silány minőségét, az alkatrészek hiányát mutatják, amelyek akadályozzák a szállítást, a kommunikációt, a gazdasági rendszer egészének működését. Az alkatrész- és üzemanyaghiányra egyfajta válasz volt a Kínától 1991-ben vásárolt „Repülő Galamb” márkájú 600 ezer kerékpár, és ezzel megjelentek Havanna útjain a korábban nem látott biciklisávok is.

A helyzet súlyosságát jól szemlélteti továbbá az a terv, melyet Gustavo Muñoz említ egy tanulmányában: 1993-ra kész volt az ún. „zéró opció”, egy megoldás-sorozat arra az esetre, ha az ország energiaforrás nélkül maradna. Sokan a közlekedésben a vonatot vagy a buszt választották, választják. Havannában ekkor jelentek meg a kamion platójához kötött buszok, a metróbuszok, a kubai szlengben csak *camellónak*, tevének emlegetett járművek. Az energiafogyasztás az 1990-es 13 milliárd kW-ról 1993-ra majdnem egy harmadával, 9 milliárd kW-ra esett vissza.

Társadalmi viszonyok

Az USA által szponzorált, 1985-ben létrehozott floridai központú rádióállomás, a *Radio Martí* az egész szigetre sugározza adását. Egyes források szerint többen hallgatják ezt a csatornát, mint a legnagyobb kubai adót, így igen nagy hatása van, hiszen az adásokban olyan témákat érintettek ebben az időszakban, mint az AIDS, Kuba angolai szerepvállalása, emberi jogi kérdések, a szovjet glasznosztj és peresztrojka következményei, vagy éppen a politikai brutalitás, a katonai represszió, az eltűnések és a politikai bebörtönzések. Nem véletlen az sem, hogy a kubai értelmiségieket is érdekelték a Szovjetunióban

zajló események, ezért dönthetett úgy a Kubai Kommunista Párt, hogy betiltja a *Szputnyik* és *Novosztji* lapokat, amelyek a szovjet reformirányt képviselték. A változások iránt táplált remény egészen odáig ment, hogy az 1959-es forradalom óta először kikötői dokkmunkások megtagadták egy Iránba szánt rizszállítmány berakodását a havannai kikötőben.

Az üzemek (különösen a cukorgyárak) bezárásáról már szó esett, az itt dolgozókat sokszor két hétre elküldték a földekre dolgozni az úgynevezett Food-program keretében, vagy éppen csökkentett fizetéssel hazaküldték őket, amellyel megjelent a „kapun belüli munkanélküliség fogalma”. Ezekben az években a Kubai Kommunista Párt hivatalos lapja, a *Granma* csak keddtől szombatig és mindössze nyolc oldalon jelenhetett meg, ahogyan a népsportnak számító baseballmeccsek időpontját is napközbeni időpontra tették át az esti órákról, ezzel is csökkentve az áramfogyasztást. Az élelmiszerek mennyisége fogyóban volt, így mindent élelmiszerjegyre adtak. (1993-ban például havi szinten a *libreta*, az élelmiszerjegy birtokában egy főre 2,7 kg rizs, 113 g kávé, 5 db tojás, 0,3 kg csirkehús, 3,6 kg kenyér jutott.)

Szót kell ejteni a *Comité Defense de la Revolución (CDR)* szerepéről is. Az úgynevezett „háztömbbizalmikról” van szó, akiknek bármi, nekik gyanúsnak tetsző eseményről kötelezően be kell számolniuk – például arról, ha valaki illegálisan kiadja szobáját egy külföldinek, vagy szidja a rendszert, Fidel Castrót vagy más fontos politikai szereplőt. Az ilyen válságos időszakokban, amikor a kubaiak millióitól emberfeletti megpróbáltatásokat vártak, a társadalom elindult az atomizálódás útján.

Ezt a mindennapokban tapasztalt nehézséget fejezi ki a kubaiak körében sokszor előkerülő mondás, *hay que tener fé*, ami

szó szerinti fordításban azt jelenti, hogy mindig van remény, ám ha a „fé” szót mint rövidítést nézzük, azt kapjuk, hogy „familiares extranjerias”, vagyis a külföldön élő rokonok. A tőlük kapott hazautalt pénzek és egyéb, Kubában nehezen vagy egyáltalán nem kapható termékek (elektronikai cikkek, ruhák, gyógyszerek) fontos részét képezik a kubai társadalom mindennapjainak.

Ilyen nagy nyomás alatt és gazdasági nehézségek mellett nem véletlen, hogy a társadalmi feszültségek növekedtek, és 1994-ben robbanásszerűen kitörték. Azon év augusztusára a tengeren keresztül menekülők, az úgynevezett *balserek* aránya drasztikusan megemelkedett. E hónap 5-én húsz-harminc ezer ember tüntetett Havannában, dollárboltok és hotelek ablakait törték be, „Elegünk van! Szabadságot akarunk! Le Fidellel!” kiáltások közepette vonultak az utcákon. A feszültséget tovább tetézte, hogy Bill Clinton akkori amerikai elnök nem engedte a kubaiakat az USA területére lépni, így azokat a Kuba keleti csücskében található guantánamói amerikai bázisra szállították. Ott több mint két-éves huzavona és diplomáciai tárgyalássorozat után többségüket (a köztörvényes bűnözők és elmebeteg kivételével) az USA-ba szállították, és letelepedési engedélyt kaptak.

Az ország súlyos időszakát, ezt a gazdaság drasztikus visszaesésével és nélkülözéssel leírható periódust Fidel Castro nevezte először egy 1990. december 20-i, havannai beszédében „különleges időszaknak”, ekkor beszél őszintén a Szovjetunió összeomlása utáni helyzetről. (A „különleges időszak” végét egyes szakértők 1993-ra, míg mások 1996-ra teszik.) Úgy tűnt, csupán idő kérdése, hogy mikor bukik meg az ő nevével fémjelzett rezsim. Milyen válaszokat adott ezekre a fentebb em-

lített kihívásokra a politikai rendszer? Ezt alapvetően három fő irányban lehet megadni: dollárizáció (két valuta bevezetése); a magánszektor bővítése, valamint külföldi befektetések (persze továbbra is kubai dominanciával).

Politikai lépések

1993. augusztus 14-én az Államtanács 140. számú rendelete megszüntette a szabadon átváltott pénz birtoklásának büntetését, így beindult a dollárizációnak is nevezett folyamat, vagyis attól kezdve bármely kubai állampolgár tarthatott magánál dollárt, és fizethetett is vele, vagy megfelelőjével, a *peso convertiblével*, vagyis konvertibilis pesóval.

További fontos lépés volt a magántevékenységek engedélyezése, amelynek nyomán 1993 végére 47 ezren, egy évvel később pedig már 162 ezren dolgoztak a magánszektorban. Igaz ugyan, hogy a szűk erőforrások miatt is beindult az üzérkedés, a feketepiac, a barterkereskedelem, mely ideológiailag is romboló hatású, továbbá nem az állam felügyelete alatt történik. Ugyanakkor a magántevékenységeket a politikai rendszer legális mederben tarthatja, és megadóztatásukkal – forgalmi adó, vállalkozási adó vagy éppen útdadó formájában – a kubai költségvetési forrásokat is növelhetik.

A külföldi befektetők előtt is nyitva állt a lehetőség bizonyos korlátozásokkal – csak kubai többségi tulajdonban valósulhattak meg projektek, az oktatásban, az egészségügyben és a honvédelem területén pedig nem volt lehetőség befektetésekre. Ezt a nyitási politikát és hangulatot közvetítette és erősítette a külvilág felé José Luis Rodríguez akkori kubai pénzügyminiszter, aki 1995 májusában Londonban, üzletem-

berek előtt már a további lehetséges nyitásokról beszélt.

Megnyílt az agrárpiac is, hiszen a kötelező állami kötelezettségek után bizonyos termékek – a marhahús, a lóhús, a friss tej, a kávé, a dohány, a kakaó és a rizs kivételével – szabadon eladhatók és vásárolhatók lettek. Egyes szakértők szerint az agrárnyitások mögött bizonyos érdekeltségek formájában a hadsereg, és annak vezetője Raúl Castro állt, melynek befolyása várhatóan csak nőni fog az elkövetkező évek folyamán további szektorokban, például különböző turisztikai érdekeltségek révén.

A menekültválság és egy másik, 1996. február 24-én történt incidens miatt viszont az amerikai–kubai kapcsolatok ismét fagyossá váltak. Azon a napon a kubai légi-erő két MIG–29-es gépe lelőtt egy Castro-ellenes csoporthoz tartozó repülőgépet – a kubaiak szerint a saját vizeik, az amerikaiak szerint már nemzetközi vizek felett. A kapcsolatok elhidegülését jól mutatja az 1996. március 12-én az amerikai kongresszus által törvénybe iktatott Helms–Burton-törvény. Ez, a másik elnevezése szerint Szabadságtörvény leszögezi, hogy a gazdasági embargót erősíteni kell annak érdekében, hogy Kubában minél hamarabb szabad, demokratikus választások legyenek. A törvény egyebek között rendelkezik arról, hogy amerikai állampolgár Kubába lépése esetén 50 ezer dolláros bírságot köteles fizetni, de arról is, hogy az USA-val kereskedelmi kapcsolatban álló cégek nem létesíthetnek hasonló kapcsolatokat Kubával. (Emiatt eljárás indult többek között a mexikói *Grupo Domos* telekommunikációs cég és a *Sheritt International* kanadai bányacég ellen is.)

1997. október 8. és 11. között ülésezett a Kubai Kommunista Párt – Kubán belül és kívül egyaránt nagy érdeklődéssel várt – V. kongresszusa. Felmerült, hogy még mély-

rehatóbb gazdasági nyitásokat jelentenek be, továbbá az akkor 71 éves Fidel Castro esetleges politikai szerepe is itt ér véget majd. Egyik sem következett be, éppen ellenkezőleg: Fidel Castro közel hétórás megnyitóbeszédével megerősítette pozícióját, továbbra is ő maradt Kuba elnöke és a Kubai Kommunista Párt főtitkára.

A pártkongresszus másik fontos történése volt, hogy megemlékeztek Che Guevaráról, akinek hamvait ebben az évben hozták haza a bolíviai Vallegrande melletti reptér betontalapzata alól. (Ennek emlékére nevezték az 1997-es évet a kommunista párt döntése alapján „A hős gerillaharcos és elvtársai harcban való elesésének 30. évfordulója” évének.) Ezen az évfordulón helyezték végső nyugalomra Che Guevarát első csatáinak helyszínén, a kubai Santa Clarában.

A turisztikai szektor

A nyitások közül kiemelkednek a turizmusban bekövetkezett változások, az idegenforgalom fejlesztése. Fidel Castro 1990. május 10-én elmondott beszéde a Paradiso és a Sol Palmeras hotelek átadásakor jól tükrözi az akkori turisztikai helyzetet: „Sok dolgot kell behozni ahhoz, hogy ezeket a szállodákat felépíthessük, be kell hozni például felvonókat. Már van nekünk egy felvonógyárunk, de nem történhet meg velünk az, hogy a felvonóinkat berakjuk az egyik négy- vagy ötszintes szállodába, mivel nem lenne a legjobb reklám, ha bent ragadnának a második, a harmadik vagy a negyedik emeleten; még mindig nem uraljuk a technikát, annak ellenére, hogy azt gondoljuk, igen; a turista viszont megköveteli a lift optimális minőségét.”

A *Post-Communist Economies* 2003. februári száma elemzésében kiemeli, hogy

a Szovjetunió összeomlása után a kubai szocialista tervgazdaságban a turizmus vált a központi elemmé. A tanulmány a turisztikai minisztériumra hivatkozva azt közli, hogy minden turisták által elköltött egy dollárból 70 cent a szigeten marad, és a turisztikai bevételek 1997-től meghaladják a cukor és más termékek exportjából befolyó összegeket.

Húzóágazatként működik tehát a turizmus, hiszen a turisták kiszolgálására hotelek, hotelláncok (Habagüne, Gran Caribe vagy a Gaviota) sora épült elsősorban Varaderóban és Havannában. Közülük a Gaviota a hadsereg által működtetett cégcsoportba tartozik, s a turizmus felfutásának elején a hotelmenedzserek is a katonák közül kerültek ki. Légitársaságok, éttermek, utazási irodák (Cubatur, Cubanacán, Havanatur, Paradiso, Horizontes) vagy éppen az országon belüli személyi szállítást kiszolgáló (Transtur, Havanautos, Cubacar) ügynökségek létesültek.

Meg kell említeni, hogy a turizmus élénkítéséhez, az infrastrukturális beruházásokhoz (a Kuba környéki földrajzi képződmények, az ún. *cayók* turistaparadicsommá alakításához) és a marketinghez jelentős pénzügyi forrásokat vontak el egyéb szektoroktól, elsősorban a mezőgazdaságtól, vagyis az élelmiszertermeléstől. A „Coca-Colától a zuhanyzófüggönyökig” szinte mindent importálni kell a turisztikai kereslet kielégítéséhez, idézi a *National Journal* Mesa-Lago kubai származású szakértő szavait, akinek a számításai szerint ez az import egyharmadát teszi ki. Javaslata szerint olyan mezőgazdasági szerkezet kialakulása lenne célravezető, amely a turisták fogyasztási igényeit elégíti ki.

A *National Journal* számításai szerint kilenc év alatt, az 1992-es 550 millió konvertibilis pesóról 2001-re már 1,8 milliárd konvertibilis pesóra emelkedett a turizmusból

befolyt összeg. Korábbi adatok nem elérhetőek, de az ENSZ statisztikái szerint a 2000-es év 1,741 milliós turistaszáma a 2004-es évre már 17 ezerrel meghaladta a kétmilliót, ami jól mutatja a turisztikai szektorba fektetett összegek megtérülését.

Ki kell térni azonban azokra a hatásokra is, amelyeket a turizmus a kubai társadalomban okoz. A magántevékenységek bővülésével elsősorban két fontos vállalkozási formát kell kiemelni, amely a turistáktól sok pénzre számíthat: ezek a *paladarok* és a *casa particularok*.

A paladarok magánéttermek, amelyek az 1995-ös kisvállalkozási formában az alábbi szempontok szerint működhetnek: egy vendéglő legfeljebb 12 vendég befogadására lehetett alkalmas, havi 300 dolláros adót kellett megfizetniük, s az alkalmazottak csak családtagok lehetnek. Sok helyen azonban kis átalakítással bővíthető az étterem befogadóképessége, ha pedig jó helyen is van a paladar, akkor busás haszonra lehet szert tenni még az adók befizetése után is.

Másik közkedvelt formája a pénzszerzésnek a *casa particular*, vagyis a vendégszoba vagy vendégház. Ezeket napi 20–25 dollárért adják ki a turistáknak, de külön összegért még különféle étkezések, városnézési programok és egyéb szolgáltatások is vásárolhatók.

Kérdés – s ez talán a legsúlyosabb kérdés a turizmus kapcsán a kubai társadalomban –, hogy ez nem mélyíti-e tovább a szakadékot a szegények és gazdagok között. Kinek van módja beindítani egy éttermet, s előteremteni az ehhez szükséges helyiséget, eszközöket, szakértelmet? Kinek van lehetősége, hogy egy teljes szobát vagy akár házat kiadjon, továbbá mindezt sikeresen reklámozza is?

A kihívások és a rá adott válaszok szétterjednek az eddigi viszonyokat. A társadal-

mi törésvonalakat tovább mélyíti, hogy az állami állásokból, ahol tanárként, mérnök-ként vagy egészségügyi dolgozóként kubai pesóban havi 15–20 dollárnak megfelelő fizetést kaptak, sokan inkább elmennek a turizmusba, a vendéglátásba dolgozni. Így lehet az, mint a *The Time* is írja 1993 decemberében, hogy „tanár és angolai veterán mint taxifőrré tevékenykedik”.

A *National Journal* 2003 januárjában már *two-track society*ről, vagyis „kétpályás társadalomról” beszél, ahol már a dollárhoz/konvertibilis pesóhoz való hozzáférés különbözteti meg egymástól igazán a kubaiakat. Azonban ezek inkább *dead-end jobsok*, vagyis zsákutcás munkák, hiszen nincs út a továbbfejlődésre abban a helyzetben, amikor a társadalom nagy része (2003-ban egyes számítások szerint húsz százaléka) pincérnek, szobalánynak, taxifőrré áll.

„A hotelekben minden, a környező utcákon semmi” – írja a *The World Today* 1998. augusztus-szeptemberi száma, ami jól szemlélteti, hogy Kuba milyen sok pénzt fektetett a turisztikai fejlesztésekbe, de elhanyagolta a gazdaság egyéb szektorait, amelyek a későbbiekben további társadalmi feszültségekhez fognak vezetni.

A külföldi befektetőkkel közös beruházások kiterjednek egyéb, a turizmushoz közvetlenül kapcsolódó termékekre is: ilyen a mexikói–kubai *Cristal* sör, a francia–kubai *Havana Club* rum, vagy éppen a francia–spanyol–kubai *Habanos* szivar. Ezek mind nemzetközi vállalkozásban készülnek és jutnak el a fogyasztókhoz, elsősorban a turistákhoz vagy a turizmusból élőkhez, bezárva ezzel a kört, s tovább erősítve a „kétpályás társadalom” képét.

A kubai rendszer kritikája, ha korlátozott módon is megjelenik a mindennapokban. Annak ellenére, hogy csupán a párt felső vezetésének, s az akadémiai szféra tagjai-

nak lehet internet-hozzáférése (nekik is ellenőrzött módon), egy 32 éves hölgy, Yoani Sánchez 2007 áprilisában indított blogja havi egymillió látogatót vonz, többségében persze a kubai emigráció tagjai révén. A magát az „Y generáció” tagjaként jellemző hölgy – saját bevallása szerint – azokat képviseli, akik az 1970-es, 1980-as években nőttek fel, s akiknél a Szovjetunió hatása éppúgy a mindennapok része volt, mint az örökös frusztráció és a rokonok disszidálása. A *The Time* magazin 2008-ban a száz legbefolyásosabb embere közé is beválasztotta Sánchezt, aki nemzetközi díjait nem veheti át személyesen, mivel a kubai hatóságok nem engedik ki az országból. Írásai nyomtatva vagy pendrive-on terjednek a lakosok, elsősorban a fiatalok körében. Kedvelt témái között van a mindennapokban megmutatkozó nehézségek bemutatása. Ezek között van a fiatalok munkanélkülisége, az öngyilkosság, az autóvásárlás bürokratikus nehézségei, a feketepiacok szigorítása a rendőrség által vagy éppen a taxisofőrök trükkjei a külföldiek „lehúzására”.

Összegzés

II. János Pál pápa 1998-as ötnapos kubai látogatását nagy figyelem kísérte a nemzetközi sajtóban: sokan fontos lépésnek tartották a kubai rendszer legitimálásában. Érthető, hogy milyen jelentős volt a kubai rendszer számára a pápa érkezése, vagy az a néhány pillanat, amikor a havannai Forradalom terén pár percre egy színpadon állhatott a világpolitika két meghatározó szereplője. De kicsit érdemes a színpad mögé is „benézni” a szó átvitt értelmében, s elmondani, hogyan alakult Kuba sorsa ezek után. A külföldi befektetések nőttek, különös tekintettel az olajiparra. Kuba kizá-

rólagos gazdasági övezetében a kutatók szerint komoly olajtartalék lehet, ezért sok külföldi – elsősorban kanadai, francia, olasz, német, holland és brazil – olajvállalat érdekelt a koncessziók megszerzésében. Az új gazdasági és politikai partnerek közül egyre inkább Kanadával, Venezuelával és Kínával a legélénkebbek a kapcsolatok, s ez átalakíthatja a térség biztonságpolitikai dimenzióját is.

Évről évre röppentek fel hírek Fidel Castro egészségügyi állapotának romlásáról, haláláról, rendszerének végéről. 2006. július 26-án a Moncada laktanya elleni sikertelen támadás évfordulóján tartott beszéde volt az utolsó nyilvános szereplése, ami után gyomorvérzésére hivatkozva ideiglenesen átadta öccsének, a szintén nem éppen fiatal, hetvenöt éves Raúlnak az államfői hatalmat, akit ebben a 2008. február 24-én összeült Néphatalom Nemzetgyűlése is megerősített, így Raúl lett Kuba első embere.

Azóta kritikus beszédeket tart, s próbál a bátyjától eltérő módon, de őt meg nem cáfolva kommunikálni. Erre utal az is, hogy beiktatási beszédét a szokásos „Éljen a forradalom és Che Guevara!” helyett mindössze a „Köszönöm, viszontlátásra!” végszavakkal zárta. Pragmatikusságától cselekedeteket is várt a külvilág: tavaly áprilistól a kubaiak ezentúl megszállhatnak bármelyik hotelben, bérelhetnek motorkerékpárt, a dollárboltokban pedig lehetőségük nyílik DVD-lejátszó, számítógép és más elektronikai cikkek vásárlására is. Ezzel azonban bezárul a kör, hiszen ezeket a termékeket csak a konvertibilis pesóval vásárolhatják meg a kubaiak, amihez a nagy részük nem jut hozzá. További kérdés, hogy a fiatalabb generációk hogyan fogadják a változásokat, hiszen a társadalom hetven százaléka már a forradalom után született.

A kubai sajtó által csak „északi szomszédnak” nevezett Egyesült Államokban, il-

letve annak elnökválasztási kampányában is előkerültek a Kubához fűződő politikai kapcsolatok. 2009. január 20-án, amikor a Barack Obama vezette új amerikai adminisztráció hivatalba lépett, már túl voltunk a kubai forradalom ötvenedik évfordulóján. Első elnöki napján döntés született az oly nagy politikai vihart kavart Kubában található guantánamói fogolytábor bezárásáról.

Obama egy 2007-es, még illinosi szenátorként írt cikkében a floridai emigránsok körében népszerű *The Miami Herald* hasábjain azon az állásponton volt, hogy engedni kéne az emigránsok gyakoribb hazautazásait, s nem kellene a hazaküldött pénzek összegét sem korlátozni. Szerinte ez lehetne a leghatékonyabb alapja egy alulról felépülő demokrata Kubának. Elnökként vett már részt az idei áprilisi Amerika-csúcson – Trinidad és Tobagoban, amely előtt gesztusként értelmezhető módon eltörölte az utazási szigorításokat a kubai-amerikai családok körében, illetve betartotta korábbi ígéretét a hazaküldött pénzek összegének korlátozását illetően

is. Ennek hatásait a mindennapokban nehéz még vizsgálni, ahogyan azt is nehéz megítélni, hogy egy esetleges Obama–Castro-találkozó miképpen befolyásolná a két ország kapcsolatát. Bár Obama igencsak aktív külpolitikát folytat, kérdés, hogy elnöki ciklusa alatt milyen prioritást kaphat a két ország kapcsolatának normalizálódása.

2009 októberében ült volna össze a hatodik pártkongresszus, az első 1997 óta, azonban ezt Raúl Castro a gazdasági válságra és a hurrikánok okozta tízmilliárd dolláros kárra való tekintettel bizonytalan időre elhalasztotta. A Kubai Turisztikai Minisztérium kiadványa mindenestre egyelőre a változatlanságot tükrözi: Kuba elhagyásakor mindenki köteles a reptéren úgynevezett kilépési díjat fizetni, ami 25 konvertibilis peso (kb. 25 euró), a gyógyszerek maximálisan behozható mennyisége tíz kilogramm, míg a készpénz-behozatalról egész egyszerűen csak annyit közöl a szóróanyag, hogy a beutazó „annyi készpénzt hozhat be, amennyit csak óhajt...”. ■

Irodalom

Latell, Brian: *Kuba Fidel Castro után*. Budapest, 2008, HVG Kiadó.

Castro, Fidel: *My life*. (A Spoken Autobiography by Ignacio Ramonet.) London, 2007, Penguin Books.

www.desdecuba.com/generationy.

www.miamiherald.com.